

อาเซียนศึกษา

ได้ผ่านการตรวจประเมินคุณภาพจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ครั้งที่ 1 หมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง กลุ่มวิชาสังคมศึกษา
ประกาศลำดับที่ 469

อาเซียนศึกษา 20000-1505

หมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง

กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562

พิชาติ แก้วพวง

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

พิชาติ แก้วพวง.

อาเซียนศึกษา.-- กรุงเทพฯ : แม็คเ็ดดูเคชั่น, 2562.

180 หน้า.

1. สมาคมอาเซียน. 2. กลุ่มประเทศอาเซียน I. ชื่อเรื่อง.

341.2473

ISBN 978-616-345-036-4

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย

MAC EDUCATION

ผู้เขียน : พิชาติ แก้วพวง

ผู้ทรงคุณวุฒิ : นงนุช เหมนิธิ

การสั่งซื้อ : ส่งธนาคิตสั่งจ่าย ไปรษณีย์ลาดพร้าว ในนาม บริษัท แม็คเ็ดดูเคชั่น จำกัด

เลขที่ 9/99 อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว 38 ถนนลาดพร้าว แขวงจันทระเกษม

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

☎ : 0-2938-2022-7 FAX : 0-2938-2028

www.MACeducation.com

พิมพ์ครั้งที่ : 1

จำนวนที่พิมพ์ : 5,000 เล่ม

ราคาจำหน่าย : 91 บาท

ปีที่พิมพ์ : 2562

พิมพ์ที่ : บริษัท เพ็ญทรัพย์ การพิมพ์

(สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียน ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนั้นนอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร)

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 เพื่อมุ่งผลิตและพัฒนากำลังคนระดับฝีมือให้มีสมรรถนะ มีคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ สามารถประกอบอาชีพอิสระ เป็นผู้ประกอบการที่มีคุณภาพ หรือประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการทั้งในประเทศและในภูมิภาคอาเซียน

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ผู้ผลิตและจำหน่ายหนังสือเรียน สื่อการเรียนรู้ และวารสารทางการศึกษา ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา ตระหนักถึงภารกิจสำคัญในการมีส่วนร่วมในการสนับสนุน ส่งเสริมการศึกษาระดับอาชีวศึกษาให้บรรลุผลสมดังเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ จึงได้แต่งตั้งคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการและผู้สอนทั้งในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการวิเคราะห์หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 ในแต่ละสาขาวิชาเพื่อจัดทำสื่อการเรียนรู้ อันประกอบด้วย

1. หนังสือเรียนที่จัดทำให้ตรงกับจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านสมรรถนะแกนกลาง และด้านสมรรถนะวิชาชีพ

2. แผนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปปรับให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียนและจุดเน้นของสถานศึกษา

จุดเด่นของหนังสือเรียนชุดใหม่ มีดังนี้

1. นำเสนอในรูปแบบหน่วยการเรียนรู้ ที่เนื้อหาง่ายต่อการเรียนรู้ แต่ยังคงไว้ซึ่งความเข้มข้น และทันสมัย ทั้งนี้เนื้อหาในหนังสือเรียนมุ่งเน้นให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้ หลักการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) และการประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

2. แทรกกิจกรรมตรวจสอบความเข้าใจ กิจกรรมตามสมรรถนะรายวิชา กิจกรรมการฝึกกระบวนการคิด (Thinking Skills) และกิจกรรมบูรณาการให้แก่ผู้เรียน

3. พัฒนาสมรรถนะแกนกลางและสมรรถนะวิชาชีพผ่านกระบวนการปฏิบัติงานโดยใช้ใบช่วยสอน เป็นสื่อสำหรับการฝึกกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น การเรียนรู้จากโครงงาน (Project-based Learning)

4. มีแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยจัดทำแบบทดสอบให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ประจำหน่วยการเรียนนั้น ๆ ทำหน่วยการเรียนรู้ทุกหน่วย

5. สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศในการสืบค้นความรู้ ดังนั้นหนังสือเรียนอาชีวศึกษาแม็ค 4.0 จึงได้มีการเสริมเนื้อหาเพิ่มเติมที่ได้ผ่านการคัดกรองมาแล้วว่าเหมาะสมกับการเรียนรู้แทรกไว้ในเนื้อหาบางหน่วย โดยใช้สัญลักษณ์   ผู้เรียนสามารถใช้สมาร์ทโฟนสแกน QR Code หรือเปิดในเว็บไซต์ maceducation.com ซึ่งมีฐานข้อมูลที่สามารถ Download มาศึกษาได้

บริษัท แม็คเอดูเคชั่น จำกัด ขอขอบคุณสถานศึกษา ครู คณาจารย์ ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ที่สนใจทุกท่านที่ให้ความไว้วางใจในสื่อการเรียนรู้ของบริษัท บริษัทหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสื่อการเรียนรู้ชุดนี้จะมีส่วนช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทัดเทียมระดับสากลต่อไป

บริษัท แม็คเอดูเคชั่น จำกัด

รหัส 20000-1505

วิชาอาเซียนศึกษา

ทฤษฎี 1 ชั่วโมง ปฏิบัติ - ชั่วโมง 1 หน่วยกิต

จุดประสงค์รายวิชา เพื่อให้

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน
2. สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในฐานะประชากรอาเซียน
3. ตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นประชากรอาเซียนเพื่อการดำรงตนและพัฒนาสังคม
ประเทศไทย

สมรรถนะรายวิชา

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน
2. วางแผนการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับพัฒนาการของประชาคมอาเซียนด้านต่างๆ
3. ประพฤติปฏิบัติตนเป็นประชากรอาเซียนที่ดี

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของประชาคมอาเซียน ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
ในประชาคมอาเซียนกับภูมิภาคอื่นในโลก

ตารางวิเคราะห์สมรรถนะประจำหน่วย

หน่วยการเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	สมรรถนะประจำหน่วย
1	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาเซียน	แสดงความรู้เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานของอาเซียน
2	สิ่งแวดล้อมในอาเซียน	แสดงความรู้และใช้วิธีการทางภูมิศาสตร์เพื่อการศึกษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในอาเซียน
3	การเมืองการปกครองในอาเซียน	แสดงความรู้และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของอาเซียนท่ามกลางความหลากหลายทางการเมืองการปกครอง
4	เศรษฐกิจอาเซียน	แสดงความรู้และวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
5	สังคมและวัฒนธรรมอาเซียน	แสดงความรู้และใช้วิธีการสืบสอบหาความรู้เพื่อศึกษาและพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน
6	การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศและอิเล็กทรอนิกส์อาเซียน	แสดงความรู้และใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นเกี่ยวกับความร่วมมือของอาเซียนด้านการศึกษา ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและอิเล็กทรอนิกส์
7	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอาเซียน	แสดงความรู้และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบสอบหาความรู้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอาเซียน

สารบัญ

	หน้า
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาเซียน	1
1. พัฒนาการของการรวมกลุ่มของอาเซียน	2
2. จุดหมายและความมุ่งประสงค์ของอาเซียน	7
3. หลักการพื้นฐานของอาเซียน	8
4. ประเทศสมาชิกอาเซียน	10
แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้	24
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สิ่งแวดล้อมในอาเซียน	27
1. ลักษณะสำคัญของสิ่งแวดล้อมในอาเซียน	28
2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อความเจริญและวิถีชีวิตของชาวอาเซียน	35
3. ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมของอาเซียน	39
แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้	52
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การเมืองการปกครองในอาเซียน	54
1. รูปแบบการเมืองการปกครองของประเทศสมาชิกอาเซียน	55
2. ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนกับการสร้างความเสมอภาคและความยุติธรรม	57
3. ปัญหาด้านการเมืองและความมั่นคงที่มีผลต่อสันติภาพในอาเซียน	64
แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้	76
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เศรษฐกิจอาเซียน	79
1. ระบบเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกอาเซียน	80
2. จุดแข็ง จุดอ่อน และประเด็นทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจของประเทศสมาชิกอาเซียน	81
3. ผลงานแห่งความสำเร็จด้านเศรษฐกิจของอาเซียน	85
แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้	97

หน้า	99
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 สังคมและวัฒนธรรมอาเซียน	100
1. ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียน	107
2. ผลงานแห่งความสำเร็จด้านสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียน	117
แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้	119
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศ และอิเล็กทรอนิกส์อาเซียน	120
1. ความร่วมมือด้านการศึกษาของอาเซียน	125
2. ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอาเซียน	129
3. ความร่วมมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน	137
แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้	139
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอาเซียน	140
1. รูปแบบความสัมพันธ์ของอาเซียนกับภายนอก	141
2. ความสัมพันธ์ของอาเซียนกับภายนอก	165
แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้	167
บรรณานุกรม	172
ดัชนี	

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาเซียน

สาระการเรียนรู้

1. พัฒนาการของการรวมกลุ่มของอาเซียน
2. จุดหมายและความมุ่งประสงค์ของอาเซียน
3. หลักการพื้นฐานของอาเซียน
4. ประเทศสมาชิกอาเซียน

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาเซียน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สรุปพัฒนาการของการรวมกลุ่มของอาเซียนได้
2. บอกจุดหมายและความมุ่งประสงค์ของอาเซียนได้
3. บอกหลักการพื้นฐานของอาเซียนได้
4. บอกข้อมูลพื้นฐานของประเทศสมาชิกอาเซียนได้

สมรรถนะประจำหน่วย

แสดงความรู้เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานของอาเซียน

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาเซียน

ก่อนกำเนิดสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนนั้น ได้มีพัฒนาการการรวมกลุ่มในดินแดนที่สำคัญ ได้แก่ องค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) สมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาสา (ASA) และกลุ่มประเทศมาฟิลินโด (MAPHILINDO) โดยกลุ่มหรือองค์การเหล่านี้ต้องล่มสลายไป ต่อมาเมื่ออาเซียนได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2510 โดยมีที่มาจากปณิญากรุงเทพฯ หรือปณิญาอาเซียน ซึ่งได้ระบุจุดหมายและความมุ่งประสงค์ของอาเซียนไว้อย่างชัดเจน จนกระทั่งอาเซียนได้มีกฎบัตรอาเซียนซึ่งได้ระบุหลักการพื้นฐานของอาเซียนอันเป็นแนวปฏิบัติของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ และได้พัฒนามาจนกลายเป็นการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

1. พัฒนาการของการรวมกลุ่มของอาเซียน

การศึกษาถึงพัฒนาการของการรวมกลุ่มของอาเซียนสามารถพิจารณาได้ 2 ช่วง คือ พัฒนาการก่อนกำเนิดอาเซียน และพัฒนาการของอาเซียนยุคต่างๆ

1.1 พัฒนาการก่อนกำเนิดอาเซียน

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการแบ่งค่ายอำนาจทางการเมืองโลกออกเป็น 2 ค่าย คือ ค่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยภายใต้การนำของประเทศสหรัฐอเมริกา และค่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ภายใต้การนำของสหภาพโซเวียต การเผชิญหน้ากันในลักษณะที่เรียกว่า **สงครามเย็น** ช่วงเวลานี้มีประเทศเกิดใหม่จำนวนมาก และมีความตื่นตัวในการหาวิธีการที่จะเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการเมืองและเศรษฐกิจกับประเทศมหาอำนาจภายนอก นำไปสู่ความพยายามในการรวมกลุ่มประเทศในภูมิภาคและระหว่างภูมิภาคมากมาย ซึ่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เองก็มีความตื่นตัวในเรื่องนี้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ก่อนกำเนิดอาเซียนมีการรวมกลุ่มเป็นองค์การหรือกลุ่มประเทศที่สำคัญ ดังนี้

1.1.1 องค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโต้ (SEATO) ผลจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญในทางยุทธศาสตร์ของการสกัดกั้นการขยายตัวของฝ่ายคอมมิวนิสต์ของประเทศสหรัฐอเมริกา นำมาซึ่งการก่อตั้งองค์กรพันธมิตรทางทหารขึ้นเรียกว่า **องค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโต้ (Southeast Asia Treaty Organization: SEATO)** ขึ้น เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 ประเทศที่ร่วมลงนามในสนธิสัญญานี้มี 8 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และไทย

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสกัดกั้นการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์ในเอเชีย พร้อมๆ กับการพัฒนาความมั่นคงและความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา สนธิสัญญาข้อที่สำคัญที่สุดของความร่วมมือนี้ คือ ประเทศสมาชิกตกลงเห็นพ้องกันว่าหากดินแดนของประเทศใดถูกรุกรานหรือถูกโจมตีด้วยอาวุธ ประเทศสมาชิกที่เหลือจะถือว่าเป็นภัยอันตรายร่วมกันและจะเผชิญหน้าร่วมกัน ซึ่งสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2498

องค์การซีโต้สลายตัวลงไปในปี พ.ศ. 2520 เนื่องจากสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของจีนและสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น กิจกรรมของซีโต้ซึ่งแต่เดิมเน้นหนักในเรื่องการทหารได้ลดระดับลงเหลือเพียงโครงการฝึกอบรมการต่อต้านการก่อการร้ายเท่านั้น และรัฐบาลของประเทศในภูมิภาคที่สหรัฐอเมริกาสนับสนุนก็ต่างพ่ายแพ้ในสงคราม ทั้งในเวียดนาม กัมพูชา และลาว จนในที่สุดซีโต้ก็ต้องสลายตัวลงอย่างเป็นทางการ

1.1.2 สมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาสา (Association of Southeast Asia: ASA)

จากความล้มเหลวขององค์การซีโต้ทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดความคิดในการจัดตั้งองค์การส่วนภูมิภาคที่ปราศจากการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจภายนอก เพื่อที่จะสร้างเสรีภาพและความมั่นคงภายในภูมิภาคให้เกิดขึ้น

ประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย ได้ร่วมกันก่อตั้ง “สมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ขึ้นในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2504 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนข่าวสารด้านต่างๆ ที่มีประโยชน์ระหว่างกัน และยังสร้างกลไกความร่วมมือในการหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาการเกษตร การปรับปรุงระบบการขนส่ง และความร่วมมือด้านการค้า

ภายหลังการดำเนินงานไปได้ 2 ปี สมาคมอาสาก็เกิดกรณีความขัดแย้งของประเทศสมาชิกในกรณีซาบาร์ระหว่างฟิลิปปินส์และมาเลเซีย แต่ภายหลังสามารถระงับความรุนแรงได้ สมาคมอาสาก็กลับมาดำเนินงานอีกครั้งในปี พ.ศ. 2509 มีการคิดต่อยอดพัฒนาไปสู่องค์การใหม่เป็นการรวมสมาคมอาสา กับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเข้าด้วยกัน จึงทำให้สมาคมอาสาเล็กลงโดยปริยาย และนำไปสู่การจัดตั้งองค์การระดับภูมิภาคใหม่ที่รู้จักกันในชื่อ **สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน** นั่นเอง

1.1.3 กลุ่มประเทศมาฟิลินโด (MAPHILINDO) เป็นการรวมตัวที่มีจุดประสงค์เพื่อขจัดความขัดแย้งระหว่างประเทศที่ประกอบด้วยประชาชนเชื้อสายมาเลย์เป็นหลัก ได้แก่ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย โดยผู้นำของทั้ง 3 ประเทศได้มีการลงนามร่วมกันในปฏิญญามะนิลา (Manila Declaration) เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2506 ในการประชุมสุดยอดผู้นำของทั้ง 3 ประเทศ ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ โดยสาระสำคัญของปฏิญญานั้นสามารถสรุปใจความสำคัญได้ดังนี้

1) การรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันพี่น้องของประเทศสมาชิก

2) การส่งเสริมความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของภูมิภาค

3) การต่อต้านลัทธิอาณานิคมและจักรวรรดินิยมในทุกรูปแบบ

เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกกลุ่มนี้ที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะปัญหาระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซียในเรื่องทัศนคติของผู้นำ ทำให้ในที่สุดแล้วกลุ่มประเทศมาฟิลินโดก็ประสบความล้มเหลวในการรวมตัว

จากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าการรวมตัวที่เกิดขึ้นก่อนหน้าการรวมตัวเป็นอาเซียนนี้มีจุดอ่อนที่สังเกตได้ คือ กรณียขององค์การซีโต้ เป็นการรวมตัวกับประเทศนอกภูมิภาคและมีประเทศสมาชิกอาเซียนแค่ 2 ประเทศเท่านั้นที่เข้าร่วม กรณียของกลุ่มประเทศมาฟิลินโดมีปัญหาในการขยายสมาชิกที่ไม่สามารถทำได้เนื่องด้วยข้อจำกัดในเรื่องเชื้อชาติ แต่ทั้งหมดนี้เปรียบเสมือนสิ่งกีดขวางนำไปสู่การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในเวลาต่อมา

การรวมตัวของอาเซียนมีพัฒนาการที่สำคัญโดยเริ่มจากสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาสาซึ่งเป็นองค์กรแรกของภูมิภาคนี้ที่มีการรวมตัวกันโดยปราศจากการแทรกแซงของชาติมหาอำนาจในปี พ.ศ. 2504 โดยมีประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย รวมตัวกันเพื่อที่จะสร้างเสรีภาพและความมั่นคงภายในภูมิภาคให้เกิดขึ้น แต่ต่อมาอีก 2 ปีได้เกิดความขัดแย้งของประเทศสมาชิกในกรณีชาวบาหลีระหว่างฟิลิปปินส์และมาเลเซีย ทำให้สมาคมอาสาต้องถูกยกเลิกไป จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2510 บรรดาประเทศในภูมิภาคนี้ได้รวมตัวกันอีกครั้ง ซึ่งกลายเป็นองค์กรที่เข้มแข็งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อันมีชื่อว่า **สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN)**

1.2 พัฒนาการของอาเซียนยุคต่างๆ

พัฒนาการของอาเซียนสามารถแบ่งออกอย่างกว้างๆ ได้ 2 ยุค คือ ยุคก่อนกฎบัตรอาเซียน และยุคหลังกฎบัตรอาเซียน ซึ่งแต่ละยุคมีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

1.2.1 ยุคก่อนกฎบัตรอาเซียน (พ.ศ. 2510-2550) สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Declaration) ซึ่งลงนามที่กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 จึงอาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “*ปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration)*” โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ วิชาการ การเกษตร อุตสาหกรรม คมนาคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีสมาชิกก่อตั้ง 5 ประเทศ

ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย พอมาถึงปี พ.ศ. 2527 อาเซียนได้ขยายการเปิดรับสมัครสมาชิก ทำให้ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างทยอยเข้าร่วมกันเป็นสมาชิก ได้แก่ บรูไน (พ.ศ. 2527) เวียดนาม (พ.ศ. 2538) ลาวและเมียนมา (พ.ศ. 2540) และกัมพูชา (พ.ศ. 2542) เป็นผลให้ปัจจุบันอาเซียนมีสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ

รูปที่ 1.1 แสดงการลงนามในปฏิญญาอาเซียน

ด้านผลงานและความร่วมมืออันแสดงถึงพัฒนาการที่สำคัญของอาเซียนในการส่งเสริมความร่วมมือกันทางด้านต่างๆ ในยุคก่อนกฎบัตรอาเซียน มีดังนี้

1) ด้านการเมืองและความมั่นคง อาเซียนได้จัดทำเอกสารร่วมกันที่เรียกว่า **ปฏิญญา** โดยกำหนดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality: ZOPFAN) ในปี พ.ศ. 2514 มีข้อตกลงร่วมกันตามสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: TAC) ในปี พ.ศ. 2519 มีการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2537 และมีข้อตกลงร่วมกันตามสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone: SEANWFZ) ในปี พ.ศ. 2538 นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาที่กระทบเสถียรภาพในภูมิภาค เช่น การผลักดันให้มีการพัฒนาการเมืองในเมียนมา สงครามในกัมพูชา ความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้าย เป็นต้น

2) ด้านเศรษฐกิจ อาเซียนได้ลงนามจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ซึ่งไทยได้ยื่นข้อเสนอการจัดตั้งเขตการค้านี้ในปี พ.ศ. 2535 ต่อมาร่วมกันพัฒนาอุตสาหกรรมในอาเซียนภายใต้โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Cooperation Scheme: AICO) ในปี พ.ศ. 2539 จากนั้นได้กำหนดให้จัดตั้งเขตการลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area: AIA) ในปี พ.ศ. 2541 และมีการส่งเสริมการลดช่องว่างด้านการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิก ภายใต้ความริเริ่มเพื่อการรวมตัวของอาเซียน (Initiative on ASEAN Integration: IAI) ในปี พ.ศ. 2543

3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ความร่วมมือด้านนี้ถือว่าเป็นความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional Cooperation) ซึ่งครอบคลุมหลายสาขา ที่สำคัญ ได้แก่ การจัดประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านยาเสพติด โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 การร่วมมือกันทางด้านการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ระหว่างประเทศสมาชิก ที่เรียกว่า **เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network: AUN)**

ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2538 การจัดทำความตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษพหุอนุกรมการณ์ข้ามแดนในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. 2546 การหารือเกี่ยวกับความร่วมมือกันเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคซาร์สในปี พ.ศ. 2546 การลงนามในแถลงการณ์อาเซียนว่าด้วยการจัดการใช้ความรุนแรงต่อสตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN Declaration on the Elimination of Violence Against Women in the ASEAN Region) ในปี พ.ศ. 2547 และอาเซียนมีแผนงานระดับภูมิภาคที่เรียกว่า **โครงการจัดการภัยพิบัติในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Regional Programme on Disaster Management)** ซึ่งมีผลบังคับใช้ระหว่างปี พ.ศ. 2547-2553

ส่วนเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นยุคนี้แต่เป็นจุดเปลี่ยนในยุคต่อมา (ยุคหลังกฎบัตรอาเซียน) คือ การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งสำคัญ 2 ครั้ง ได้แก่

- การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 (พ.ศ. 2546) ที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน ฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II or Bali Concord II) เห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2563

- การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 (พ.ศ. 2550) ที่เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 (Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015) โดยเร่งรัดการเป็นประชาคมอาเซียนเร็วขึ้นอีก 5 ปี คือ จากเดิมปี พ.ศ. 2563 เป็นปี พ.ศ. 2558

1.2.2 ยุคหลังกฎบัตรอาเซียน (พ.ศ. 2551-ปัจจุบัน) ภายหลังการบังคับใช้กฎบัตรอาเซียนซึ่งมีผลตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ทำให้อาเซียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล จากเดิมที่ความร่วมมือของอาเซียนอยู่ในรูปแบบความตกลงกันอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งมักใช้ความร่วมมือเชิงบุคคลในการขับเคลื่อนความร่วมมือด้านต่างๆ กลายเป็นรูปแบบความร่วมมือของความตกลงที่เป็นทางการและชัดเจนมากขึ้น โดยมีแบบแผน ค่านิยม หลักการ และแนวปฏิบัติไปในทางเดียวกันภายใต้กฎบัตรอาเซียน

กฎบัตรอาเซียนเปรียบเสมือนธรรมนูญอาเซียนอันเป็นกฎหมายสูงสุดที่วางกรอบการดำเนินการตามกฎหมายและโครงสร้างของอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมาย และเป็นพื้นฐานในการขับเคลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนที่มีกฎเกณฑ์กติกาที่ชัดเจนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered ASEAN)

ในระยะเริ่มแรกนั้น กฎบัตรอาเซียนอาจไม่สามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานของอาเซียนได้มากนัก แต่ก็ทำให้อาเซียนมีวิถีทางปฏิบัติที่ชัดเจน เพราะได้ระบุหลักการในการดำเนินงานไว้ในกฎบัตรอาเซียน หลักการที่เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงานของอาเซียนนี้ เรียกว่า **วิถีอาเซียน** ซึ่งวิถีอาเซียนที่สำคัญมี 5 ประการ ดังนี้

- 1) การเคารพเอกราช (Independence) อธิปไตย (Sovereignty) และความเสมอภาค (Equality)
- 2) การยึดมั่นในหลักการบูรณภาพแห่งดินแดน (Territorial Integrity) และอัตลักษณ์แห่งชาติ (National Identity)
- 3) การปรึกษาหารือ (Consultation) และการยึดหลักฉันทามติ (Consensus)
- 4) การอาศัยการระงับข้อพิพาทโดยสันติ (Peaceful Settlement of Disputes)
- 5) การไม่แทรกแซง (Non-interference) กิจการภายในของรัฐสมาชิกอาเซียน

เหตุการณ์ครั้งสำคัญในยุคหลังกบฏบวรอาเซียน คือ การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 (พ.ศ. 2552) ที่ชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาชะอำ-หัวหิน ว่าด้วยแผนงานจัดตั้งประชาคมอาเซียน พ.ศ. 2552-2558 (Cha-am Hua Hin Declaration on the Roadmap for an ASEAN Community) ซึ่งประกอบด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน แผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน รวมทั้งแผนงานยุทธศาสตร์เรื่องความริเริ่มเพื่อการรวมตัวของอาเซียนระยะที่ 2 (พ.ศ. 2552-2558)

ยุคหลังกบฏบวรอาเซียนนี้ถือว่าเป็นช่วงของการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศต่างเร่งเตรียมความพร้อมทั้งด้านนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดตั้งประชาคมอาเซียน รวมถึงเร่งเตรียมความพร้อมของพลเมืองในประเทศตน ให้มีความรู้ ความสามารถ และมีศักยภาพในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับประชากรของประเทศเพื่อนบ้านที่กำลังจะเป็นพลเมืองเดียวกันภายใต้ประชาคมเดียวกันในปี พ.ศ. 2558

2. จุดหมายและความมุ่งประสงค์ของอาเซียน

ปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Declaration) หรือปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) เป็นเอกสารในการก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งได้รับการลงนาม ณ กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 โดยในขณะนั้นมีสมาชิกผู้ก่อตั้งจำนวน 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย เหตุการณ์ของวันดังกล่าวจึงเป็นที่มาของ “วันอาเซียน” ซึ่งในปฏิญญาอาเซียนได้ระบุจุดหมายและความมุ่งประสงค์ของอาเซียนไว้ ดังนี้

รูปที่ 1.2 แสดงปฏิญญาอาเซียน

2.1 เร่งรัดความเจริญทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคม และการพัฒนาทางวัฒนธรรม ในภูมิภาค โดยความเพียรพยายามร่วมกัน ด้วยเจตนารมณ์แห่งความเสมอภาคและร่วมมือร่วมใจ ทั้งนี้ เพื่อเสริมรากฐานสำหรับประชาคมที่มีความรุ่งเรืองและสันติสุขแห่งประชาชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2.2 ส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค โดยเคารพอย่างแน่วแน่ในความยุติธรรมและหลักนิติธรรมในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคและยึดมั่นในหลักการแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ

2.3 ส่งเสริมให้มีความร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์ และการบริหาร

2.4 จัดให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบของการอำนวยความสะดวก การฝึกอบรม และวิจัย ทางด้านการศึกษา วิชาชีพ วิชาการ และการบริการ

2.5 ร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อการใช้ประโยชน์มากขึ้นในการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การขยายการค้า รวมทั้งการศึกษาปัญหาในเรื่องการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับภาคภัยพิบัติ การปรับปรุงบริการ ความสะดวกเกี่ยวกับการขนส่งและคมนาคม และการยกระดับการครองชีพของประชาชนของตน

2.6 ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2.7 ดำรงความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับองค์กรระหว่างประเทศและระดับภูมิภาคที่มีความหมาย และความมุ่งประสงค์คล้ายคลึงกัน และที่จะแสวงหาช่องทางทั้งหลายเพื่อให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดขึ้นระหว่างกัน

3. หลักการพื้นฐานของอาเซียน

กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เปรียบเสมือนธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุด ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่ทำร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน กฎบัตรอาเซียน จึงเป็นเครื่องมือในการวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรของสมาคม รวมทั้งประมวลสิ่งที่ถือเป็นค่านิยม หลักการ และแนวปฏิบัติในอดีตของอาเซียนมาประกอบกันเป็นข้อปฏิบัติอย่างเป็นทางการของประเทศสมาชิก โดยกฎบัตรอาเซียนได้ระบุให้อาเซียนและประเทศสมาชิกอาเซียน ต้องปฏิบัติตามหลักการ ดังต่อไปนี้

THE
ASEAN
CHARTER

รูปที่ 1.3 แสดงกฎบัตรอาเซียน